

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОЇ МАТРИЦІ ТА КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ

*В статті аналізуються проблеми самоідентифікації та культуротворчої діяльності українців.
The problems of self-identification and cultural-building of Ukrainians are analyzed in this article.*

Проблема культуротворення розглядалась у працях В. Андрущенко, Л. Губерського, М. Кагана, В. Леонтьєвої, Е. Маркаряна, Т. Метельової, М. Михальченка, М. Тарасенка та інших відомих вчених [3; 4]. В сучасній гуманітаристиці існує кілька *підходів* до вивчення типів культуротворення – світоглядний, формаційний, локальний, історичний, цивілізаційний. Проте ще жодне дослідження не було присвячене проблемі впливу культуротворчої діяльності українців на процес формування ідентифікаційних матриць різних суб'єктів (як спільнот, так і індивідів).

Відомо, що проблема ідентичності в зарубіжній науці вивчалась переважно в руслі соціальної і культурної антропології та психології з різних теоретико-методологічних позицій (З. Фрейд, Е. Еріксон, К. Юнг, А. Ватерман, Б. Геральд, Дж. Колеман, Дж. Марсія, Д. Маттесон, Е. Дюркгейм, С. Московичі, В. Дуаз, Г. Теджфел, Дж. Тернер, С. Страйкер, Г. Кон, В. Коннор, М. Мід, А. Сміт, М. Барретт та ін.). Теоретичний аналіз різних концептуальних підходів до вивчення проблеми соціальної й національної ідентичності показує, що ідентичність є результатом процесу ідентифікації, яка найчастіше розглядається як процес уподібнення, ототожнення себе (або своєї референтної групи) з кимось або чимось [2]. Ідентифікація розглядається сучасними науковцями як найважливіший механізм соціалізації, етнізації та виховання особистості, який проявляється у прийнятті індивідом конкретної соціальної ролі, в усвідомленні ним власної групової приналежності, у формуванні у нього певних соціальних установок. Отже, ідентичність – це динамічна структура, яка розвивається протягом всього людського життя, причому цей розвиток є нелінійним та нерівномірним, він проходить через подолання криз ідентичності, може йти як у прогресивному, так і у регресивному напрямі [5, 24–53].

У 80-х роках ХХ ст. відомі вчені (Е. Росч, С. Московичі та ін.) розробили новий концептуальний підхід до вивчення різних типів індивідуальної та колективної ідентичності [6; 7]. Було висунуто гіпотезу про наявність у різних суб'єктів *ідентифікаційних матриць* як специфічних категоріальних когнітивно-емоційних систем, що зумовлюють специфіку самовизначення суб'єктів (як індивідів, так і спільнот). Було доведено, що основу ідентифікаційної матриці людини складають різні ідентичності: загальнолюдська, вікова, статевая, релігійна, етнічна, професійна тощо. Становлення нових ідентичностей суб'єкта завжди пов'язане зі змінами внутрішньої структури ідентифікаційної матриці, що зумовлюється, в свою чергу, специфікою діяльності даного суб'єкта.

Діяльність – це динамічна система взаємодії суб'єкта зі світом, в процесі якої відбувається реалізація його цілей, намірів, уявлень, переконань, ставлень тощо в предметній дійсності. Діяльність людини може бути як індивідуальною, так і колективною, вона спрямовується як біогенними, так і соціогенними потребами. Діяльність людини як вузловий пункт її універсального зв'язку з дійсністю досліджували Конфуцій, Аристотель, Дж. Віко, І. Кант, Г. Гегель, С. К'єркегор, Е. Кассієр, Е. Гусерль, М. Вебер, Т. Парсонс, Дж. Фрезер, Ж. Піаже, Л. Колберг

та інші відомі вчені. Найважливішим видом людської діяльності, що суттєво впливає на зміни внутрішньої структури ідентифікаційної матриці суб'єкта та її змістове наповнення, є культуротворча діяльність.

Відомо, що поняття "культуротворення" тісно пов'язане з поняттями "культурогенез" і "культурна адаптація". Правильне розуміння цих понять уможливорює виявлення наскрізної лінії геокультурного, господарсько-культурного, соціокультурного та етнонаціонального розвитку будь-якої спільноти. *Культурогенез* – це складний і багатолінійний процес зародження й послідовного розвитку культури як такої. Культурогенез можна представити в *п'яти основних його проявах*: 1) як зародження людської культури взагалі, 2) як становлення нового господарсько-культурного типу спільноти при освоєнні нею нової екологічної ніші, 3) як породження нової етнокультури в межах етногенетичного процесу (коли окремі культурні елементи, що раніше належали іншим етносам, переплітаючись між собою, "втягуються" в етногенетичне поле формування нової етнічної спільноти), 4) як становлення нової субкультури, заснованої на соціальних, станових, статево-вікових, професійних та інших засадах, 5) як процес постановня принципово нових культурних форм, систем і конфігурацій. Потрібно зазначити, що процеси антропогенезу й культурогенезу нерозривно пов'язані між собою (у зв'язку з цим історики часто стверджують, що культура виникла практично разом із появою людини). І хоча постановня культури в первісну добу досить жорстко визначалось зміною природно-кліматичної ситуації, все ж культурогенез був тісно пов'язаний зі *становленням і розвитком* різних видів *людської діяльності* (зокрема, із знаряддевою, комунікативною, трудовою, пізнавальною, мисленнєвою, семіотичною, господарською та ін.). Дослідження Е. Маркаряна, М. Салінса та інших вчених (що базувалися на культурологічних ідеях Й.Г. Гердера та Й. Форстера) показали, що антропогенез створив можливість для майже повної заміни біологічної еволюції та адаптації позабіологічною, тобто культурною адаптацією та еволюцією.

Сучасне українознавство досліджує українську культуру в її *системній цілісності* й повноті її підсистем, форм, типів, "одиниць" та універсалій, адже українська культура (як "система систем") є доволі складним і багатограним явищем, всі її складові елементи взаємодіють між собою, утворюючи єдину систему. Відомий поділ культури на матеріальну, соціальну і духовну пов'язаний з тим, що результати культуротворчої діяльності реалізуються в *трьох основних сферах людського життя* – матеріально-речовій, соціальній та духовній (сучасні культурологи розглядають ці сфери як *підсистеми* культури). Проте цей поділ є доволі умовним, адже більшість культурних об'єктів являють собою складне поєднання матеріальних, духовних, соціальних та інших елементів (історія людства підтверджує органічну єдність матеріального і духовного, об'єктивного і суб'єктивного, індивідуального і суспільного в культурі людства).

Ідею розгляду культури як *цілісності* висунули представники структурно-функціонального підходу в соціокультурній антропології (Б. Малиновський,

А.Р. Редкліф-Браун та ін.), які (критикуючи еволюціонізм і дифузіонізм) вважали, що правильне розуміння будь-якого культурного явища передусім передбачає розуміння його функцій. Г. Тріандіс визначав культуру як *цілісний комплекс* створених людьми об'єктивних і суб'єктивних елементів, які в минулому забезпечили виживання мешканців певної екологічної ніші і стали спільними для всіх представників даної спільноти. Г. Тріандіс пропонує розглядати культуру як айсберг, який має видимі і невидимі частини (або відповідні пласти), при цьому 10% припадає на об'єктивну культуру (знаряддя праці, одяг, житло, їжа, речі тощо), а 90% – на суб'єктивну (ставлення, цінності, вірування) яка, власне, і репрезентує глибинний пласт.

Застосування *системного підходу* в сучасних українознавчих дослідженнях дозволяє більш глибоко розглянути українську культуру не тільки як *цілісне поєднання* взаємопов'язаних елементів, але й як *багатшарову, багатпланову і багатвимірну реальність*, яка охоплює побутову і археологічну, землеробську і господарську, релігійну і комунікативну, повсякденну і карнавальну, екологічну і економічну, фізичну і організаційну, художню і моральну, офіційну і неофіційну, педагогічну і наукову, філософську і світоглядну, когнітивну і конативну, політичну і правову, міську і сільську, етнічну і національну культури, субкультуру і конткультуру, а також елітарну, народну і масову тощо. Отже, сучасне українознавство як інтегративна система знань, що розвивається в рамках постнекласичної науки, *не дозволяє редукувати* культуру ні до матеріального, ні до соціального, ні до духовного пласта реальності.

Українська культура як *цілісна система* включає в себе: 1) *ядро культури* (ціннісно-смыслову основу, серцевину культурної системи, що забезпечує її самобутність, стійкість і стабільність); 2) *"захисний пояс"* культури (який забезпечує збереження й відтворення установлених традицій, переосмислення надбань інших народів, творчу переробку запозичень, іншопольованих впливів та асиміляцію інновацій); 3) *периферію* (кордони якої збігаються з кордонами етнокультурної інформації та "мерехтіння смислів" (Ю. Лотман)). При цьому українська етнічна культура виступає у вигляді *"етнічного осердя"* (В. Лісовий), яке визначає самобутність української національної культури. Розвиваючи власну національну культуру, українці зробили *вагомий внесок* у скарбницю світової культури.

Органічний зв'язок культури як такої з перетворювальною діяльністю людей репрезентує сама етимологія слова "культура" (походить від лат. "обробіток", "догляд за землею", "розвиток"), а також його зв'язок із змінами в природних об'єктах, які відбуваються завдяки людській діяльності (на відміну від змін, що відбуваються під дією природних причин). В загальному розумінні культурогенез можна витлумачити як процес "випадіння" людини з природного континуума з його безперервності, недискретності і взаємопов'язаності (Л. Матвеева), як *початок розгортання культурного простору* людства з його матеріально-речовими, знаково-символічними, нормативно-звичаєвими, ідейно-образними та ціннісно-смысловими елементами.

Наукове вивчення специфіки *українського культуротворення* передбачає розуміння унікальної ролі адаптаційних процесів (які зачіпають всі рівні людського організму: від молекулярного та клітинного до психологічної регуляції поведінки та діяльності). Адже якщо тварини пристосовуються до оточуючих природних умов шляхом зміни своєї тілесності або поведінки, то людина робить це ж саме за допомогою *культурної адаптації*, яка супроводжується створенням знарядь

праці та культурних об'єктів. Однею з основних причин культурогенезу була необхідність адаптації перших людських спільнот до мінливих умов їхнього існування шляхом "винайдення" нових форм активності, нових технологій і штучних "інструментів", що сприяло започаткуванню процесів трансляції і закріплення інформації вже на соціокультурному (пізніше – на етнокультурному) рівні, а не тільки на генетичному (важливим засобом виживання і адаптації стала здатність людей зберігати й передавати наступним поколінням всю життєво необхідну інформацію *позабіологічними* шляхами). Найкраще адаптувались ті спільноти, які зміцнювали соціальні зв'язки, вдосконалювали знаряддя праці та засоби комунікації, а також враховували в процесі орієнтування не тільки ситуації, події і сигнали, але й придумані ними знаки та символи, поступово витворюючи перші слова. Людський спосіб буття вимагає включення людини не лише в природні, але й в соціокультурні процеси, опанування суто людськими способами поведінки й діяльності та *виведення людського суб'єкта на рівень культуротворення*.

Отже, процес культурогенезу (в єдності його структурної, типологічної та динамічної моделей) є початковим етапом становлення культури, подальший розвиток якої зумовлюється специфікою *культуротворчої діяльності*. Людська діяльність є свідомою, духовно зумовленою і соціально організованою, на відміну від *культурної адаптації*, вона має *перетворювальний*, а не *приспосувальний* характер (адже людина, створюючи культуру, змінює природу). Саме людська діяльність є певною межею між "природним" і "культурним", адже вона не тільки "виводить" людину з тваринного світу, але й опосередковує всі зв'язки людини з оточуючою дійсністю. Таким чином, людська діяльність – це форма активності, що характеризує здатність людини (або спільноти) "бути причиною змін у бутті" (С. Кримський). Діяльно-творча природа людського способу життя *найяскравіше виявляється у культуротворенні*, ініціюючим центром якого є людина (або спільнота). Культуротворення має глибинну духовну основу – "творчу роботу духа" над природним "матеріалом" (М. Бердяєв). При цьому перетворення природної речовини на речі та людські предмети тісно пов'язане із вдосконаленням самої людини та спільноти як суб'єктів культуротворення.

Таким чином, культурогенез як процес зародження та поступального розвитку культури певної спільноти зумовлюється *природно-географічними, господарсько-економічними та соціокультурними умовами*, а також *психосоціальними чинниками та адаптаційними можливостями* людей. Цей складний процес розгортається як наслідок *спільної дії внутрішніх* (ендогенних) і *зовнішніх* (екзогенних) чинників (адже на культуру будь-якої спільноти завжди впливають культури інших спільнот). Оскільки ізольованого розвитку культур практично не буває, то сам процес взаємодії культур різних спільнот є важливою умовою для культурних запозичень, коли одні культурні елементи стають органічною складовою культури певної спільноти, а інші – не приживаються і відкидаються. Унаслідок чого утворюються специфічні геокультурні, господарсько-культурні та соціокультурні "нашарування". Постійний баланс дискретності та дифузності дозволяє чітко виокремитися цілісним (етнічно специфічним) культурним системам, і разом з тим зберігає їх як системи відкриті, що постійно обмінюються з іншими біологічним генофондом, різними видами синхронної та діахронної інформації, включаючи передачу культурної специфіки – *запозичення, імітацію, наслідування, калькування,*

стимуляцію інновацій в мові та культурі. Однією з ключових "одиниць" взаємодії ендегенних та екзогенних чинників у процесі культурогенезу є господарсько-культурний тип. Таким чином, основним змістом культуротворення є "культуральне" вивільнення людини від її тотальної залежності од природи.

Специфічними рисами культуротворчої діяльності, спрямованої на креативне перетворення дійсності, є єдність процесів опредметнення і розпредметнення, інтеріоризації та екстеріоризації; єдність матеріального і духовного, стихійного і свідомого начал. Культуротворчій діяльності людей також притаманні: а) вихід за межі наявної ситуації та власної спонтанної активності, б) вибір альтернативних можливостей, в) прийняття рішень і цілепокладання, г) креативність, ґ) можливість самореалізації суб'єктів культуротворення. Культуротворча діяльність людей має як *зовнішню* (природне середовище, соціальне оточення, геопотестарні й геополітичні умови), так і *внутрішню* (потреби, інтереси, прагнення, цілі, уявлення тощо) детермінацію. Культуротворча діяльність може бути представлена різними видами людської активності: від діяльності, спрямованої на освоєння і перетворення (відповідно до власних потреб та інтересів) природного середовища або на поліпшення соціальних відносин, до діяльності, спрямованої на створення принципово нових (що не мають аналогів) речей, предметів та продукування нових цінностей. Ці процеси супроводжуються трансформуючим впливом на самих суб'єктів культуротворення. *Результатами культуротворення* є знаряддя праці, способи господарювання, традиції, мистецтво, світогляд, релігія, наука тощо. В процесі культуротворення постає також як соціокультурне, так і етнокультурне середовище.

Етноспецифічне культуротворення – це якісно новий етап у розвитку загальнолюдської цивілізації, який зумовлений тим, що на родоплеменному етапі розвитку людства на зміну *родинності* приходить *етнічність* як нова форма соціальних зв'язків. У зв'язку з цим етнічні культури, на які розділилися у своєму розвитку загальнолюдський "потік" культури, вважаються локальними культурно-історичними "світами". З епохи пізнього палеоліту планетарний культурно-історичний процес постає вже як поліцентричне й багатолінійне явище, як сукупність співіснуючих етнокультур. Результати (здобутки, надбання, продукти тощо) етноспецифічного культуротворення відрізняються не тільки новизною, але й *самобутністю, неповторністю, унікальністю*. Культурні здобутки етнічної спільноти (які ніколи не успадковуються генетичним шляхом) потребують "включення" механізмів етнокультурної спадкоємності, етнічної соціалізації, трансляції етнокультурної інформації тощо. Відомо, що *джерелом* будь-якої етнокультури є культуротворча діяльність відповідної протоетнічної спільноти. Але оскільки культура має *надбіологічну природу*, то вона потребує не тільки *створення*, але й *розвитку, збереження, відтворення, оновлення, збагачення, поширення* (трансляції) і *засвоєння* її представниками наступних поколінь. Отже, *повноцінне функціонування* будь-якої етнічної та національної культури має відбуватись в руслі такого багатопланового процесу.

Визначення культуротворення як специфічного способу людської діяльності дає можливість розглядати будь-яку *етнокультуру* як цілісну єдність *способів, прийомів, засобів, напрямів та продуктів* культуротворчої діяльності, в яких реалізуються ідеї, уявлення, замисли, потреби та інтереси представників даної етнічної спільноти. Саме тому будь-яку етнічну культуру репрезентує культуротворча діяльність етнічної спільноти та "об'єктивований в різних продуктах результат цієї

діяльності" [4, с.11]. Саме тому *українське культуротворення* розглядається нами як специфічний спосіб людської діяльності (як колективної, так і індивідуальної), в процесі якої постали: самобутні способи господарювання українців, власна мова, унікальний етнокультурний комплекс (міфи, вірування, звичаї, ритуали, обряди, традиції), неповторні поведінкові моделі й форми спільнотного згуртування, народний світогляд, своєрідне етнокультурне середовище, нові культурні й мистецькі форми, символи, цінності тощо.

Українська культура є похідною від різнопланової перетворюючої діяльності і творчої активності багатьох поколінь українців (починаючи з праукраїнських племен і закінчуючи громадянами сучасної української держави). Формування української культури було зумовлене всіма процесами життєдіяльності українського народу (з її довільними і мимовільними, раціональними та ірраціональними особливостями). Етногенетичні корені української культури сягають базових еко-географічних, соціокультурних, історичних, геопотестарних і геополітичних основ життєдіяльності праукраїнців.

Найпершою умовою українського культуротворення є природне середовище, але природні умови не є фактором прямої дії, адже їхній вплив не є безпосереднім і вирішальним (сучасна гуманітаристика не розглядає природне середовище (а також просторово-географічне, етнокультурне, архітектурне, освітнє, виробниче, рекреаційне, соціокультурне тощо), як фактор, який механічно визначає напрямки діяльності людини). Таким чином, українська природа (географічні й кліматичні умови, ландшафт, флора і фауна) є "історичною попередницею" української культури тому, що саме вона зумовлює своєрідність культурної адаптації людей до відповідної екосистеми та створення *первинного (найбільш глибинного) шару* етнокультурної специфіки; природа також визначає зміст і форми життєдіяльності народу, який на цій землі живе (природозумовлені етнокультурні відмінності проявляються в типах господарства, житла, в складі їжі, у одязі, віруваннях, звичаях, традиціях, в композиції будівель, у формах батьківського піклування про дітей та в деяких інших характеристиках способу життя). Але *вторинний шар* української етнокультурної специфіки створюється саме завдяки особливостям людської діяльності (включаючи активну взаємодію даної етнічної спільноти з іншими).

Отже, специфіка української культури зумовлюється не тільки *природним середовищем* (адже особливості природного середовища створюють *лише умови* для розвитку етнокультурної специфіки) та *соціокультурним оточенням* (взаємодією з сусідніми народами, використанням культурних запозичень тощо), але й *особливостями власної активності* суб'єктів культуротворення. Адже поряд з *генетичним* та *середовищним* факторами (етнокультурне середовище, як створений діяльністю людей простір взаємодії, комунікації, етнічної соціалізації, є *статичною* характеристикою етнічної культури) потрібно врахувати третій – *активність самого суб'єкта*. Саме ця активність і є *глибинним джерелом* унікальної самобутності кожної етнічної культури та найсуттєвішою причиною відмінностей в етнокультурних тих спільнот, які мешкають в подібних природних умовах (адже будь-яка етнокультура "вбудовується" у відповідну екосистему за допомогою власного способу життя). У зв'язку з цим все, що оточує українців на рідних теренах, сприймається ними як "*життєвий світ*", який охоплює не тільки природне середовище, але й усі надбання й здобутки, втілені в результатах культуротворчої діяльності української спільноти.

Таким чином, *концептуальна модель культуротворчої діяльності українців* складається з кількох компонентів: а) когнітивно-інформаційного, б) емоційно-почуттєвого, в) потребово-мотиваційного, г) нормативно-звичаєвого, г) ціннісно-смислового, д) регулятивно-вольового, е) продуктивно-результативного. *Визначальними рисами* української культуротворення є: 1) *стрижневі культурні домінанти* (давні землеробські традиції, порубіжність геокультурного простору, волелюбність, антеїзм, стратегія миролюбного життєтворення, індивідуалізована спільнотність (аналіз різних форм спільнотного згуртування українців показав, що для українського народу характерним є "серединний" тип спільнотного згуртування, який розташований між двома полюсами – західним індивідуалізмом та східним колективізмом [1, 60–73]), прагнення бути господарем на власній землі, толерантність, поміркованість, повага до прав іншої особи, відсутність нахилів до насильницької експансивності, особлива роль жінки в соціумі, екофільність, панестетизм, осмислена й недемонстративна релігійність, іскрометна іронічність, кордоцентризм і духоцентризм, доброзичення і добродіяння); 2) *основні принципи трудової етики* (працьовитість, господарливість, природовідповідність, почуття власника, раціональне землекористування); 3) *базові цінності* українського народу (наші багаторічні дослідження показали, що базовий ціннісний профіль сучасних українців є таким: Доброзичення (4,62); Універсалізм (4,58); Самовияв (4,53); Традиційність (4,49); Безпека (4,43); Майстерність (4,37); Рівноправ'я (4,33); Автономія (4,21); Гармонія (4,06); Конформізм (3,88)).

Основними *напрямами культуротворчої діяльності* українського народу є: господарський, мовно-мовленнєвий, комунікативний, міфологічний, релігійний, мистецький, морально-етичний, аксіологічний, організаційний, техніко-технологічний, освітній, економічний, науковий, правовий, політичний та ін. Будь-який напрям культуротворчої діяльності української людини дає їй змогу відчувати свою *співпричетність* до українства та *ідентифікувати* себе як *невід'ємну одиницю* української спільноти. Кожний напрям культуротворчої діяльності українців зумовлював *структурування* та *ієрархізацію* ідентифікаційних матриць етнофорів, суттєво впливаючи на *змістовне напов-*

нення відповідних ідентичностей – релігійної, мовної, етнічної, національної, політичної тощо.

Можна окреслити *основні етапи* процесу формування ідентифікаційних матриць українців, що були зумовлені культуротворчою діяльністю української спільноти. На I етапі (II–III ст. – IX–X ст.) в межах ідентифікаційних матриць почалось становлення метаєтнічної (слов'яни), локальної, плеємної, мовної ідентичності. На II етапі (IX–X ст. – кінець XVI ст.) відбувалось становлення територіальної, етнічної, політичної (державної), релігійної, субкультурної, станової, майнової, протонаціональної (етнорелігійної). На III етапі (який розпочався у XVII ст. і триває й нині) формувалась національна, соціально-професійна, громадянсько-політична, континентальна, загальнолюдська ідентичність (звичайно, на кожному з цих етапів функціонували також вікова, статєва на інші ідентичності). При цьому на кожному етапі виділялась *домінуюча ідентичність* (або група ідентичностей), яка зумовлювала розподіл інформації в ідентифікаційній матриці суб'єкта і впливала на структурування та ієрархізацію ідентифікаційної матриці, а також на визначення значущих параметрів порівняння власної ідентичності з іншими. Таким чином, культуротворча діяльність українського народу не тільки суттєво впливає на зміни внутрішньої структури ідентифікаційних матриць етнофорів, але й на змістовне наповнення цих матриць. В різні історичні періоди в ідентифікаційних матрицях українців домінували різні ідентичності – плеємна, територіальна, етнічна, релігійна, державна, національна, громадянсько-політична та ін.

1. *Воропаєва Т.* Український досвід спільнотного згуртування та типові ідентифікаційні практики: теоретико-методологічні аспекти // Український досвід спільнотного згуртування. – К., 2006. – С. 60–73. 2. *Гнатенко П.И., Павленко В.Н.* Ідентичність: філософський і психологічний аналіз. – К., 1999. 3. *Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М.* Культура. Ідеологія. Особистість. – К., 2002. 4. *Маркарян Э.С.* Очерки теорії культури. – Ереван, 1969. 5. *Сергейчук В., Піскун В., Воропаєва Т. та ін.* Трансформація національної ідентичності: історіософські, культурологічні та соціально-психологічні аспекти // Фундаментальні орієнтири науки. – К., 2005. – С. 24–53. 6. *Moscovici S.* The Phenomena of Representation // Social Representations. – Cambridge, 1984. – P. 3–69. 7. *Rosch E.* Principles of categorization // Cognition and Categorization. – Hillsdale, N.Y., 1978. – P. 29–45.

Надійшла до редколегії 19.06.08

Н. Авер'янова, канд. філос. наук

УКРАЇНСЬКЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЧИННИК ЕТНОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА НАЦІЄТВОРЕННЯ

Статтю присвячено ролі образотворчого мистецтва як чинника етнозбереження та націєтворення. Завдяки своїм специфічним рисам, таким як зображальність, візуальність та статичність, образотворче мистецтво здатне унаочнено фіксувати національне буття українства в різних просторових і часових межах. Воно здатне поєднувати національне та мистецьке, давати синтез сутнісних параметрів українського буття в усьому обсязі, розвивати смислові зв'язки особистості з національною спільнотою.

The role of art in the ethnic and national creating is shown in the article. Because of its special features such as visual possibilities and static character art could fix the pictures of Ukrainian life in its different territorial and temporal borders. Art have also the possibility to unite the national and cultural features and give the full synthesis picture of the most important sides of Ukrainian national existence and of the relations between a personality and national community.

Важливим напрямом етнозбереження та націєтворення українства є його звернення до потужного потенціалу власної культурної спадщини – традицій, мови, мистецтва. Особливо актуальні ці питання в наші дні, коли відбуваються глобалізаційні процеси планетарного характеру і спостерігаються тенденції до взаємозближення культур. Глобалізація, як відомо, створює протистояння між прихильниками глобального світу та апологетами зміцнення національних держав, що викликає конфлікт між мультикультуралізмом і самобут-

ньою ідентичністю, зумовлюючи втрату зв'язків з традиціями свого етносу. Суттєво й те, що в умовах поширення електронних засобів масової комунікації та посилення процесу вестернізації, стандартизації масової культури, зменшується інтерес молоді до української культурної спадщини. Доволі часто мешканець сучасного українського мегаполісу вже не є носієм національної мови і культури. Тому звернення до української образотворчої спадщини як чинника етнозбереження та націєтворення є доцільним і необхідним.

© Н. Авер'янова, 2009